

TÜRKİYEDE BOŞANMALAR

İstatistik Umum Müdürlüğü

Celâl AYBAR

Boşanma, aile müessesesinin esası olan evlilik bağının çözülmesi olduğuna göre cemiyeti yakından ilgilendiren bir hâdisedir. Bu itibarla gerek içtimaiyatçılar ve gerek demograflar cemiyet hayatını incelerken bu hâdiseye yüksek bir önem verirler. Boşanma, ayrılan çiftler ve çocuklar için doğurduğu vecibe ve haklar kolayisiyle hukuki mevzuatın islâhı bakımından da tetkika lâyük bir hâdise sayılır.

Evlilik müessesesi en eski cemiyetlerde, ilk kuruluşunda çiftlerin bütün ömürleri boyunca çözülmez bir bağ olarak tesis edilmiş gibi görünmektedir. Boşanma yolları, boşanma sebep ve hakları bu müesseseye daha sonraları girmiştir. En iptidai cemiyetlerde meselâ Seylanın avcılıkla geçinen Vedda'larında, Sumatra'nın en geri kabîlelerinde bu telâkinin hâkim olduğu göze çarpar. Evliliğin çözülmez bir bağ oluşu telâkisi aynı şekilde iptidai Hint Cemiyetlerinde de mevcuttu. Sonraları, zamanla cemiyetler kalabalıklaşıp hayat şartları ilerledikçe meşru tanınan bazı sebeplerle boşanmaya tedricen yol açılmıştır. Bu iptidai cemiyetlerde boşanma için meşru tanınan sebepler, umumiyet itibariyle halen medeni câmiaların kabul ettiği sebeplere birçok noktalarda benzemektedir. Meselâ, yukarda sözü geçen kabîlelerde boşanma sebepleri arasında bilhassa kadının veya erkeğin hiyanetini, fena muamele, malûliyet ve kadının çocuk doğuramaması gibi halleri sayabiliriz. Yine bu cemiyetlerde kadın çocuk doğurduğu takdirde evlenme ,katiyen bozulamaz bir hale geldiği gibi, erkeğin döl verememesi hali kadının da boşanma hakkını kullanmasına imkân bahşetmektedir.

Bu cemiyetlerin bazıları boşanma hakkını, erkek için, kadının tembel veya çok ihtiyar olması, doğurduğu çocukların yaşamaması, erkeği terk eylemesi ve kadın için erkeğin fena muamelesi, zina veya kadının erkekten nefret duyması gibi hallere de teşmil eylemişlerdir.

Eski Çinde erkek kadını aşağıdaki sebepler mevcut olmadan boşamaya kalkıştığı takdirde cezaya çarpılırdı. Çok dikkate şayan olan

bu sebepler şunlardır: (1) kısırlık, (2) şehvete fazla düşkünlük, (3) kocanın akrabasına fena muamele, (4) gevezelik, (5) hırsızlık temayülleri (6) haset, (7) daimî sakatlık. Fakat kadın erkeğin ölen ebeveyni için üç sene matem tuttuğu takdirde veya aile evvelce fakir bulunduğu halde evlenmeden sonra zengin olmuşsa veyahut kadının kendisine bakacak kimsesi yoksa, yukardaki sebepler mevcut bulunsa dahi boşanmaya yine müsaade edilmezdi.

Japonyadaki eski ananeler de Çine çok müşabih olmakla beraber Japonyada erkeğin boşama hakkı daha geniş idi. Ancak 1873 ve 1898 de çıkarılan kanunlar kadına da boşanma hakkı tanınmıştır. Japonyada farklı olan diğer bir cihet de zina halinde erkeğin boşama hakkı mevcut olmasına mukabil erkeğin zinası halinde kadının bu hakka malik bulunmamasıdır. 1897 tarihine kadar kadınla erkek arasında mevcut olan bu fark Japonyada boşanmaların çoğalmasına sebep olmuş ve Japonya, boşanma vakaları en çok olan bir memleket haline gelmiştir. Ancak bu tarihten sonra boşanmalar azalmaya başlayarak evlenmelere nazaran 1897 de % 34 iken 1900 senesinde % 18.5 nispetine düşmüştür.

Asırlar ilerledikçe evlilik bağının zayıflaması ile birlikte boşanma hakkının da daha ziyade erkeğe verildiğini ekser cemiyetlerin tekâmülünvazıh bir şekilde görmekteyiz.

Semitik milletlerde erkeğin boşama hakkı daha ziyade bârizdir. Babilin Hammurabi kanunu ile İsrail kanunları bu telâkkinin tipik birer misalini teşkil ederler. İslâmiyetten evvel Araplarda da erkeğin boşama hakkı pek mutlak bir şekilde tanınmıştır. Hattâ islâmiyetteki boşamak usulleri bu ananenin bir eseri ve teyidi olarak göze çarpar.

Aynı inkişaf yani çözülmeyen birbağ telâkki olunan evliliğin zamanla birtakım şartlara bağlı olarak ve çok defa erkekle leyhine tanınan bir hak şeklinde kabul olunması eski Yunan ve Roma mevzuatında da görülmektedir.

Yunanistnda, Homer devrinde boşanma, tasavvuru kabil olmıyan bir şey addedildiği halde sonraları bu telâkki silinerek boşanmalara bir hayli yol açılmıştır. Keza Romada da (Patria Protestas) telâkkisi ile, erkeğin kadını istediği zaman kendi himaye ve otoritesinden yani aile câmiasından hariç tutmak kararı ile boşanmaya bir şekil verilmiş ve erkek istediği zaman karısını evinden kovmak hakkını kazanmıştır.

Hıristiyan cemiyetlerinin de aynı yollardan gittiği görülmüyor. Hıristiyanlıkta ilk zamanlar evlenme ahrete kadar bâki kalacak bir müessese olarak tanındığı halde, bilâhara erkek ve kadının boşanmalarına imkân

veren kaideler, usuller ihdas edilmiş ve nihayet bugün her hıristiyan memlektinde gördüğümüz boşanma hükümleri teessüs eylemiştir.

Hıristiyan memleketlerinin her birisinin boşanma hususundaki telâkkileri bunlara hâkim olan mezheplere, eski ananelere bağlılık derecesine göre değişir. Bazılarında boşunma çok kolay bir iş olduğu halde bazılarındaki mevzuat boşanmayı gayet müşkül şartlara bağlı bulundurmaktadır. Bu fark bilhassa Birleşik Amerika Devletlerinde pek ziyade göze çarpar. Birleşik Amerikada, bir devlet dâhilinde hiç kabul edilmeyen bir boşanma sebebi, yanıbaşındaki diğer bir devlette derhal boşanma kararı istihsalini kâfi gelmektedir. İhtimal bu sebeptendirki, hıristiyan memleketler arasında, boşanmaları en çok olan memleket Birleşik Amerikadır.

Amerikada boşanma vakalarının dikkate şayan seyri aşağıdaki rakamlardan anlaşılır:

Seneler	10 bin nüfusa düşen Boşanma sayısı
1867	27
1877	34
1887	47
1897	62
1906	86
1916	113
1926	154

Bazı müellifler, Amerikanın bu vaziyetini servetin artmasına ve şehirlerin büyümesine atfeylemektedirler.

Boşanmaların servet, refah ve bilhassa şehir hayatının umumi hayat kadrosunda daha geniş ve tesirli bir nispet işgal etmesi ile ilgili oluşu Avrupa memleketlerinde de dikakti çeken bir hâdisedir.

Aşağıdaki tablo boşanma nispetlerinin başlıca memleketlerdeki artışını göstermektedir:

Başlıca ecnebi memleketlerde Boşanma nispetleri (100.000 nüfusta)

Memleketler	1912-13	1921-22	1931-32
Birleşik Amerika	194	289	320
Avusturya	23	179	193
Japonya	225	186	155
İsviçre	88	105	144
Danimarka	54	81	139
Almanya	52	123	127
Fransa	75	153	103
Yeni Zelânda	43	84	83
Romanya	86	112	79
İsveç	26	49	77
Hollânda	36	57	74
Finlândiya	17	31	68
Norveç	41	46	65
Belçika	31	99	62
Kanada	26	16	21
İngiltere ve Gal	13	16	19

Bu rakamlar medeniyet seviyesi yüksek olan bütün bu memleketlerde boşanmaların belirli bir şekilde daima arttığını göstermektedir. Bu artışı, boşanma hükümlerinin daha yumuşak bir hale getirilmesine yani boşanma kanunlarının boşanmayı kolaylaştırır şekilde tâdiline atfedilenler varsa da, sureti umumiyede boşanma mevzuatının değişmediği memleketlerde de aynı artışlar müşahede edilmektedir. Yapılan bütün tetkikler, medeniyetin terakki ettiği her yerde boşanmaların arttığını ve bu artışın, her memleketin refah, servet ve konforu ziyade olan yerlerinde, basit hayat geçiren yerlere nazaran daha fazla olduğunu teyidelemektedir. Denebilirki boşanma, tesirini kanser gibi medeniyet ile beraber artıran bir hâdisedir.

* * *

Şimdi, boşanma hâdisesinin memlektimizdeki vaziyetini - mevcut istatistiklere göre - tetkika çalışacağım.

Boşanma hâdisesinin istatistik usulleriyle tetkiki, bütün boşanma vakalarının, boşanmaya müessir olabilecek birtakım endislerle beraber toplanması ve tasnifi suretiyle yapılır. Bu suretle tesbit olunan Birim, çiftlerin katiyet kesbetmiş bir mahkeme kararı ile ayrılmalarıdır. Burada esas ayrı ayrı çiftler değil bu çiftler arasındaki bağın çözülmesini sağlı-

yan hükümdür. Ancak hâdiseyi aydınlatmak için bu çiftlerin her biri hakkında ayrı ayrı (meselâ erkeğin ve kadının yaşları, tahsil dereceleri, meslekleri gibi) veya her ikisine ait olarak (çocuk adedi,, evlilik seneleri gibi) birtakım malûmat toplanır. Bazı memleketler boşanma istatistiklerinin boşanma vakasına göre değil, yukarda izah ettiğimiz esasın aksine olarak çiftlerin adedine göre tanzim ederler. Bazı memleketlerde de katiyet kesbetmiş boşanma hükümlerinden maada sureti umumiyede ikame olunan boşanma dâvaları için de istatistik tutulur.

Türkiye istatistikleri Birim olarak katiyet kesbetmiş olan boşanma hükümlerini esas ittihaz etmektedir. Bu itibarla istatistikler de her sene hizasında görülen rakamlar, her hangi bir tarihte ikame edilip de o sene zarfında katî şeklini almış olan boşanma hükümlerinin adedini göstermektedir.

Memleketimizde bu istatistikler 1930 senesinden itibaren tanzim olunmaya başlamıştır. Bu istatistiklere bakacak olursak Türkiyede de boşanma vakalarının gittikçe arttığı görülür. Şöyleki:

Türkiyede Boşanmalar (1930—41)

<u>Seneler</u>	<u>Boşanma adedi</u>
1930	2127
1931	2475
1932	2004
1933	2113
1934	2471
1935	2357
1936	2415
1937	3699
1938	3485
1939	3863
1940	4027
1941	4028

Bu tabloda da görüldüğü veçhile memleketimizde boşanmalar daima artıcı bir inkişaf göstermiş ve 12 senede hemen hemen iki misline bağlı olmuştur. Bilhassa 1937 den itibaren bâriz bir artış vardır. Bu artışın bir kısmının nüfus tezayüdü ile alâkadar olması tabii ise de, bunun artış miktarı üzerindeki tesiri pek fazla olmasa gerektir.

Şimdi, boşanmaları - mevcut malûmatın müsaadesi nispetinde - alâ-kadar olduğu âmiller ve diğer hâdiselerle mukayese ederek neticeler çıkarmaya çalışacağız:

1 — Evlenmelere nazaran boşanmalar.

Boşanma, evlilik müessesesinin dağılması olduğuna göre bu hâdisenin ehemmiyet derecesini belirtmek için evlenme adedi ile mukayeseler yapmak çok uygun düşer. Her seneye ait boşanmaları, o senenin evlenme vakaları ile karşılaştırdığımız zaman 1000 evlenmeye yani 1000 aile teşekkülüne mukabil aşağıdaki nispetlerde boşanma (aile dağılması) vukua geldiği görülmektedir. [1]

Türkiyede evlenme ve boşanmaların mukayesesi 1930—41

Seneler	Boşanmalar	Evlenmeler	100 evlenmeye isabet eden boşanma
1930	2127	21 638	98
1931	2475	22 851	108
1932	2004	23 054	87
1933	2113	20 269	104
1934	2471	22 151	111
1935	2357	20 911	112
1936	2415	21 693	111
1937	3699	26 051	142
1938	3485	29 251	119
1939	3863	33 060	117
1940	4027	34 179	118
1941	4028	35 415	114

Yukardaki tabloya nazaran boşanma vakaları evlenmelerle mukayeseleri bakımından dâhi - bazı iniş ve çıkışlara rağmen - umumi surette yükselici bir temayül göstermektedir.

2 — Boşanmalar ve çocuk:

Bir Fransız darbimeseli (çocuk, ailenin kilit taşıdır) der. Filhakika, boşanmaları çocuklu, çocuksuz ailelere ve çocuğu olan aileler dâhilinde

[1] Memleketimizde evlenme istatistikleri yalnız şehirler yani Belediye teşkilâtı olan idare merkezlerinde tutulabilmektedir. Halbuki boşanma istatistikleri bütün mahkemelerin verdikleri boşanma hükümlerini biraraya toplamaktadır. Bu bakımdan bu iki hâdiseye ait rakamların mukayesesi makul görülmezse de evlenmelerin sabit bir esasa göre takip edilmesi ve şehirlerde intaç edilen köylere ait boşanma dâvalarının pek az olması sebebiyle mukayesenin neticeleri değiştirecek derecede yanlış olmayacağı zannediyorum.

çocuk adedine göre incelediğimiz zaman, evlenme bağının devamında küçüklerin çok büyük bir tesiri olduğunu görürüz.

On senelik istatistiklere nazaran Türkiyede çocuklu ve çocuksuz ailelerdeki boşanma niseptleri şu şekilde görülmektedir: (grafik - 1 ve 2)

Çocuklu ve çocuksuz ailelerde boşanma nispeti (%)
1932—41

	<u>Bütün boşanmalar</u>	<u>İstanbulda Boşanmalar</u>
Çocuklu ailelerde	35.4	45.1
Çocuksuz ailelerde	64.6	54.9

Görülüyorki çocuğun mevcudiyeti ailenin devamına yarından çok fazla müessir olmaktadır. İstanbulda çocuklu ailelerdeki boşanma nispetinin umumi nispetten daha fazla oluşu, büyük şehir hayatının boşanmaya olan kuvvetli ve hususi tesiriyle izah olunabilir.

Çocuklu ve çocuksuz ailelerdeki boşanma nispetlerinin bu şekildeki tezahürünü her seneye ait rakamlarda da, âdeta müstakar bir şekilde görmekteyiz.

Çocuklu ve çocuksuz ailelerde boşanma nispeti (%)
1932—41

<u>Seneler</u>	<u>çocuklu ailelerde</u>	<u>çocuksuz ailelerde</u>
1932	25.1	73.9
1933	26.5	73.5
1934	31.5	68.5
1935	34.3	65.7
1936	33.1	66.9
1937	34.5	65.5
1938	36.6	63.4
1939	38.3	61.7
1940	40.9	59.1
1941	40.7	59.3

Çocuklu ailelerde çocuk adedinin tesirini tetkik ettiğimiz takdirde de çocuk adedi arttıkça boşanmaların azaldığını görüyoruz. On senelik rakamlar üzerinde hesap olunan aşağıdaki nispetler bu neticeyi belirtmektedir:

Çocuk adedine göre boşanmalar (%)
1932—41

Çocuk sayısı	Boşanmalar (%)
1 çocuklu ailelerde	19.9
2 » »	9.9
3 » »	3.9
4 » »	1.1
5 ve daha fazla ailelerde	0.6

İstatistikler sene itibariyle tetkik olunduğu takdirde çocuk adedinin boşanmalar üzerindeki bu bâriz tesirinin âdeta bir istikrar halinde devam ettiği görülür: (graifk - 3)

Çocuk adedine nazaran boşanmalar (%)
1932—41

Seneler	Çocuk sayısı				
	1	2	3	4	5+
1932	17.0	6.3	2.0	0.5	0.3
1933	15.5	7.1	2.8	0.7	0.4
1934	18.0	8.6	3.5	1.0	0.4
1935	21.3	9.0	2.8	0.7	0.5
1936	19.0	9.6	3.2	1.1	0.2
1937	19.8	9.6	3.8	0.9	0.4
1938	19.9	10.8	3.8	1.4	0.7
1939	21.9	10.1	4.7	1.1	0.5
1940	20.9	12.5	5.2	1.6	0.7
1941	21.8	11.7	4.7	1.6	0.9

Bütün bu nispetlere bakılacak olursa aile içinde çocuk bulunmasının, evlilik müessesesinin devamı için âdeta bir sigorta teşkil ettiğine hükmetmek mümkündür.

3 — Evlilik seneleri ve boşanmalar:

Boşanmaların kaçır seneden beri evli çiftler olduğu meselesi boşanma hâdisesinin çok dikkate şayan bir cephesini teşkil eder. İstatistiklere nazaran bir ailenin devamındaki istikrar ihtimali, zannolunduğu gibi bir iki sene gibi kısa bir zamanda taayyün etmiyor. Birçok memleketlerin istatistikleri, boşanmaların 1—5 seneden beri evli olanlar ara-

sında nispeten çok az olduğunu ve âzami nispetlerin 5—9 seneden beri evli olan çiftler arasında bulunduğunu ve 10—20 seneden beri evli olanlar arasında yine yüksek kalarak bundan sonra azaldığını göstermektedir. (Grafik - 4)

Türkiyede 1932—41 seneleri arasında yani 10 sene içinde vuku bulan boşanmalar evlilik seneleri itibariyle aşağıdaki nispetleri vermektedir: [*].

Evlilik seneleri adedine göre boşanmalar nispeti (%)
1932—41

<u>Evlilik seneleri</u>	<u>Bütün memlekette boşanmalar nispeti</u>	<u>İstaabulda boşanmalar nispeti</u>
1	5.5	6.0
2	7.2	8.5
3	7.5	7.4
4	7.3	6.8
5	7.9	7.9
6—10	32.9	30.4
11—15	19.7	19.2
16+	12.0	13.8
Yekûn	100.0	100.0

Bu nispetlere nazaran 1—5 seneden beri evli olan çiftler arasındaki boşanmalar % 7 etrafında dolaştığı ve 1—5 seneleri bir arada mütalâa edildiği takdirde nispetin ancak % 35.4 olmasına mukabil 6—15 seneden beri evli olanlarda % 52.6 ya çıktığı görülmektedir. İstanbula ait nispetler de aynı inkişafı gösterdiğine nazaran, yukarda da söylediğimiz veçhile aile bağının çözülüşü, çoğunluk itibariyle beş seneden fazla bir zamandan beri evli bulunan çiftler arasında vuku bulmaktadır.

Seneler itibariyle ayrı ayrı hesabolunan nispetler de aynı neticeyi teyidelemektedir:

[*] Evlilik seneleri meçhul kalan boşanma vakaları nazarı itibara alınmamıştır.

Evlilik senelerine göre boşanmalar nispeti (%)
1932—41

Seneler	seneleri				Evlilik				Yekûn
	1	2	3	4	5	6-10	11-15	16+	
1932	4.4	8.1	8.5	9.5	10.3	42.2	11.4	5.6	100.0
1933	6.1	5.9	9.0	8.0	8.9	40.7	15.0	6.4	100.0
1934	5.2	7.1	7.0	8.0	8.2	39.1	18.5	6.9	100.0
1935	5.1	7.4	7.4	8.6	8.3	40.1	15.5	7.6	100.0
1936	6.9	8.3	8.9	8.1	7.5	33.9	18.1	8.3	100.0
1937	4.2	6.0	6.7	6.4	9.0	31.5	25.1	11.1	100.0
1938	4.4	6.3	6.4	7.7	7.5	32.2	22.0	13.5	100.0
1939	5.0	7.7	6.9	6.7	7.1	30.6	22.6	13.4	100.0
1940	5.9	7.3	7.5	6.5	7.1	29.5	20.1	16.1	100.0
1941	7.2	7.9	8.1	6.6	7.3	27.8	18.7	16.4	100.0

4 — Boşananların yaşları:

Boşanma hâdisesinde, evlilik seneleri âmiline benziyen ve onunla birlikte mütalâası lâzım gelen diğer bir endis de boşananların yaşlarıdır. Eksir memleketlerin istatistikleri, gerek erkek ve gerek kadınların en çok 25—39 yaşları arasında boşanmaya meylettiklerini, bu yaşlardan daha genç yaşlarla daha ihtiyar yaşlarda boşanmaların çok az nispette olduğunu göstermiştir. Memlektimizde de aynı neticeler göze çarpmaktadır:

Yaş itibariyle boşanmalar nispeti (%)
1936—40

Erkeklerde:

Yaş grup'arı	1936	1937	1938	1939	1940
17—24	17.2	14.8	13.6	15.9	15.7
25—34	36.2	39.6	37.0	42.2	43.3
35—39	10.3	11.0	11.1	14.4	14.3
40+	9.9	10.1	11.5	15.2	14.5
Meçhul yaş	26.4	24.5	26.8	12.3	12.2
Yekûn	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kadınlarda:

<u>Yaş grupları</u>	<u>1936</u>	<u>1937</u>	<u>1938</u>	<u>1939</u>	<u>1940</u>
17—24	6.8	6.0	5.0	4.9	5.2
25—34	35.6	35.1	32.4	36.2	37.3
35—39	13.7	14.5	16.6	20.7	18.8
40+	17.2	19.5	19.1	26.4	27.2
Meçhul yaş	26.7	24.9	26.9	11.8	11.5
Yekûn	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bu nispetlere nazaran çok genç yaşlarda çözülmeyen evlilikler eğer çiftler kırk yaşını geçirirlerse bir daha çözülmesi ihtimali gençlikte ve orta yaşta olduğundan daha ziyade azalmaktadır. Bu da, boşanmaya müessir olan muhtelif âmillerin ve çeşitli boşanma sebeplerinin ihtiyarlık ve gençlikten ziyade orta yaşlarda müessir olduğunu göstermektedir.

5 — Yaş farkı:

Malûm olduğu üzere, evlenecek çiftlerin aralarında büyük yaş farkı bulunmaması aile teşkilinde öteden beri kuvvetli bir anane olarak daima göz önünde tutulur. İstatistiklerimiz bu noktayı da aydınlatmaktadır: (Grafik - 5)

Çiftler arasındaki yaş farkına nazaran boşanmalar nispeti (%)
1936—41

<u>Seneler</u>	<u>Erkeğin yaşı büyük</u>	<u>Yaşlar müsavi</u>	<u>Kadının yaşı b.</u>	<u>Meçhul yaş</u>	<u>Yekûn</u>
1936	9.2	19.5	41.6	29.7	100.0
1937	9.4	20.5	43.0	27.1	100.0
1938	9.2	21.1	40.2	29.5	100.0
1939	11.2	21.8	53.5	13.5	100.0
1940	9.8	23.6	53.2	13.4	100.0
1941	10.4	22.2	56.6	10.8	100.0

Bu nispetler, kadının yaşının büyük olmasının daha fazla boşanmaya meydan veren bir âmil olduğunu göstermektedir. Hattâ bu âmilin tesiri seneler ilerledikçe daha bâriz olarak göze çarpıyor. Halbuki karı ve kocanın yaşlarının müsavi olması veya erkeğin kadından daha yaşlı bulunması halinde vuku bulan boşanmalar % 30—35 etrafında seyretmektedir.

İstanbulda ait nispetleri tetkik eylediğimiz takdirde kadın yaşının erkekten büyük olmasının boşanmalara daha çok tesir ettiğini görüyoruz. Bu hal, kadın yaşının büyük olmasının şehir hayatında evliliğin devamına daha çok menfi bir tesir yaptığını meydana koymaktadır: (Gratik - 5)

İstanbulda çiftlerin yaşları arasındaki farklara nazaran boşanmalar nispeti (1936—41)

Sene'ler	Erkeğin yaşı büyük	yaşlar müsavi	Kadının yaşı büyük	Meçhul yaş	Yekûn
1936	5.8	16.2	74.0	4.0	100.0
1937	7.9	18.5	68.1	5.5	100.0
1938	6.6	17.8	72.3	3.3	100.0
1939	7.5	17.7	74.5	0.3	100.0
1940	7.7	20.2	71.8	0.3	100.0
1941	8.2	12.7	78.7	0.4	100.0

Bu neticeler, öteden beri içtimai bir anane halinde hepimizin bildiği, (evlenmelerde yaş itibariyle küfüv olmak) düsturunu kuvvetle teyid etmektedir.

6 — Boşanma sebepleri:

Boşanma sebepleri, boşanma hâdisesinde istatistiklerle incelenmesi en güç olan bir kısım teşkil eder. İstatistikler sadece boşanma hükmünde zikredilen başlıca sebebi kayıt ederler. Halbuki sebepler çeşitli olabileceği gibi çiftlerin ayrılmasına saik olan asıl sebep mahkemeye bile intikal etmemiş, çiftlerin arasında hususi bir anlaşma ile kapalı tutularak mahkemeye bambaşka sebepler arz edilmiş olabilir. [*]

Sebepler itibariyle boşanmalar nispeti (%)

1932—41

Boşanma sebepleri	Yüzde nispeti
Zina - erkek	5.6
Zina - kadın	15.6
Geçimsizlik	59.2
Mütaaddit evlilik	0.3
Terk ve tagayyüp	8.8
Hastalık	0.5
İhmal	0.7
Sair sebepler	9.3
Yekûn	100.0

[*] Fransada, boşanma sebeplerinin mahkeme ilâmında yazılmasının bazı ahvalde, ayrılmış olan çiftlerin haysiyetlerine veya tekrar evlenmelerine müessir olacağı düşünülerek 1927 den itibaren boşanma sebeplerinin kararlarda zikredilmesi menolunmuştur. Bu tarihten beri Fransa boşanma istatistiklerinde boşanma sebeplerine ait malûmata tesadüf olunmamaktadır.

Yukardaki hülâsa tablosunun tetkikinden de anlaşılacağı veçhile boşanmaların en çoğu (geçimsizlik) sebebiyle vuku bulmaktadır. Geri kalan sebepler arasında bâriz bir ehemmiyeti olan (zina) ve (terk) göze çarpılmaktadır.

Zina sebebinde kadına ait nispetin yüksekliği, kadınların bu suçu erkeklerden daha fazla meyilli oldukları şeklinde tefsir edilmemelidir. Bu netice, daha ziyade erkeğe atfı kabil olan zina suçunun ispatının daha güç olması ile izah edilmek lâzım gelir.

7 — Boşanmalar ve tahsil derecesi:

Türkiye istatistikleri boşanan çiftlerin okur yazar olup olmadıkları hakkında da rakamlar vermektedir. Başka memleketlerin istatistiklerinde bu nevi malûmata ekseriya tesadüf olunmaz.

On senelik (1932—41) rakamlara nazaran Türkiyede boşanan çiftlerin okur yazar nispeti aşağıda gösterilmiştir:

Çiftlerin okur yazar olup olmadıklarına göre boşanmalar nispeti (%)

1932—41

<u>Okumak</u>	<u>yüzde</u>
Erkek Bilir	44.5
Erkek Bilmez	55.4
Kadın Bilir	26.2
Kadın Bilmez	73.8

Bu nispetlere bakarak boşanmaların tahsilsiz ailelerde daha fazla olduğuna hükmetmek hatıra gelirse de böyle bir hükmü, mevcut ailelerdeki çiftlerin ne kadarının okur yazar olduğunu inceliyerek bunlar arasında vuku bulan boşanmaları tetkik etmeden vermek doğru olamaz.

8 — Boşanma dâvalarının devam müddeti:

Memleketimizde yapılan istatistikler boşanma dâvalarının ne kadar sürdüğünü tesbit eylemek suretiyle, muhakemelerin çabukluk derecesi hakkında da bir fikir vermektedir. 1932—41 devresinde intaç edilen boşanma dâvalarının devam müddetleri aşağıdaki nispetlerde olmuştur:

Dâvaların devam müddetine göre boşanmalar nispeti (%)
1932—41

<u>Davanın devam müddeti</u>	<u>yüzde</u>
1— 4 ay	30.7
5— 8 ay	30.9
9—12 ay	15.4
13—18 ay	10.5
19—24 ay	4.3
2— 3 sene	4.3
3 sene +	3.9
Yeyûn	100.0

Yukardaki nispetlerin gösterdiği veçhile dâvaların % 60 dan fazlası 8 ay ve % 75 den fazlası 1 seneden ziyade sürmemektedir. 3 seneden fazla süren dâvalar ise ancak % 4 derecededir.

İstatistiklerimize nazaran boşanma dâvalarını ikame hususunda erkekler kadınlardan ileri bir nispet işgal etmektedirler. Gerçi kadın tarafından ikame olunan dâvalar nispeti erkeklere ait nispete yakın ise de bütün senelerde erkek nispetini hemen hemen hiç geçmemektedir. Kadının ve erkeğin müştereken açtıkları dâvalar ise pek küçük bir nispettedir. Aşağıdaki hulâsa bu neticeleri göstermektedir:

Dâvayı ikame eden tarafa nazaran boşanmalar nispeti (%)
1932—41

<u>Davayı açan taraf</u>	<u>yüzde</u>
Erkek	52.9
Kadın	45.7
Kadın ve erkek	0.6
Meçhul	0.8
Yekûn	100.0

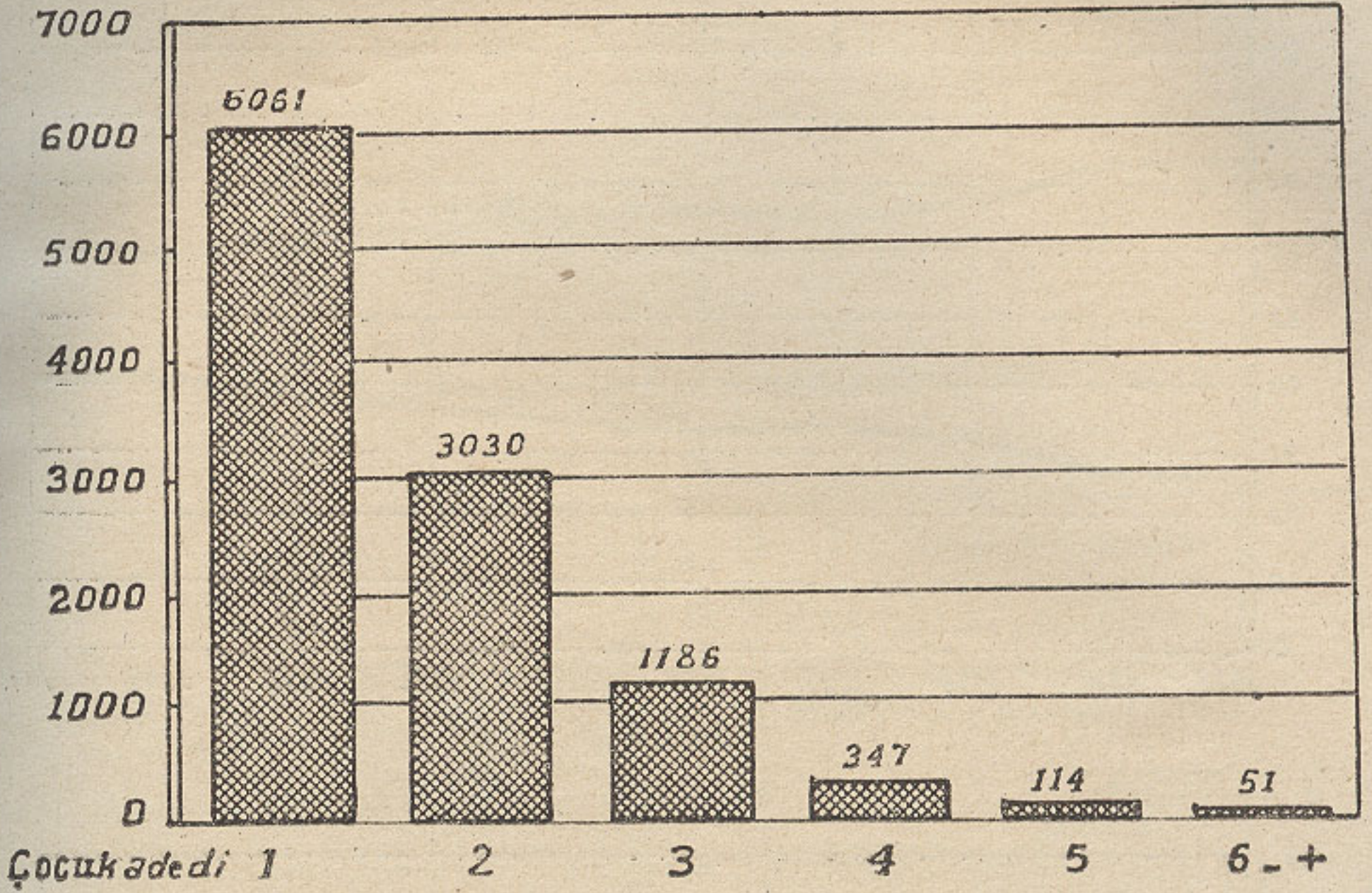
Celâl Aybar

Bibliyoğrafya:

- 1 — Nüfus harakerieri istatistiği — İstatistik Umum Müdürlüğü neşriyatından No, 173.
- 2 — İstatistik yıllığı — Cilt: 13. No. 197.
- 3 — Cours de démographie — Michel Huber.
- 4 — Encyclopedia Britannica — 13. üncü baskı.
- 5 — Demografi — Celâl Aybar. İstatistik Umum Müdürlüğü neşriyatından No. 95.

Çocuklu Ailelerde boşanmalar (Mutlak rakamlar)

1932 - 41

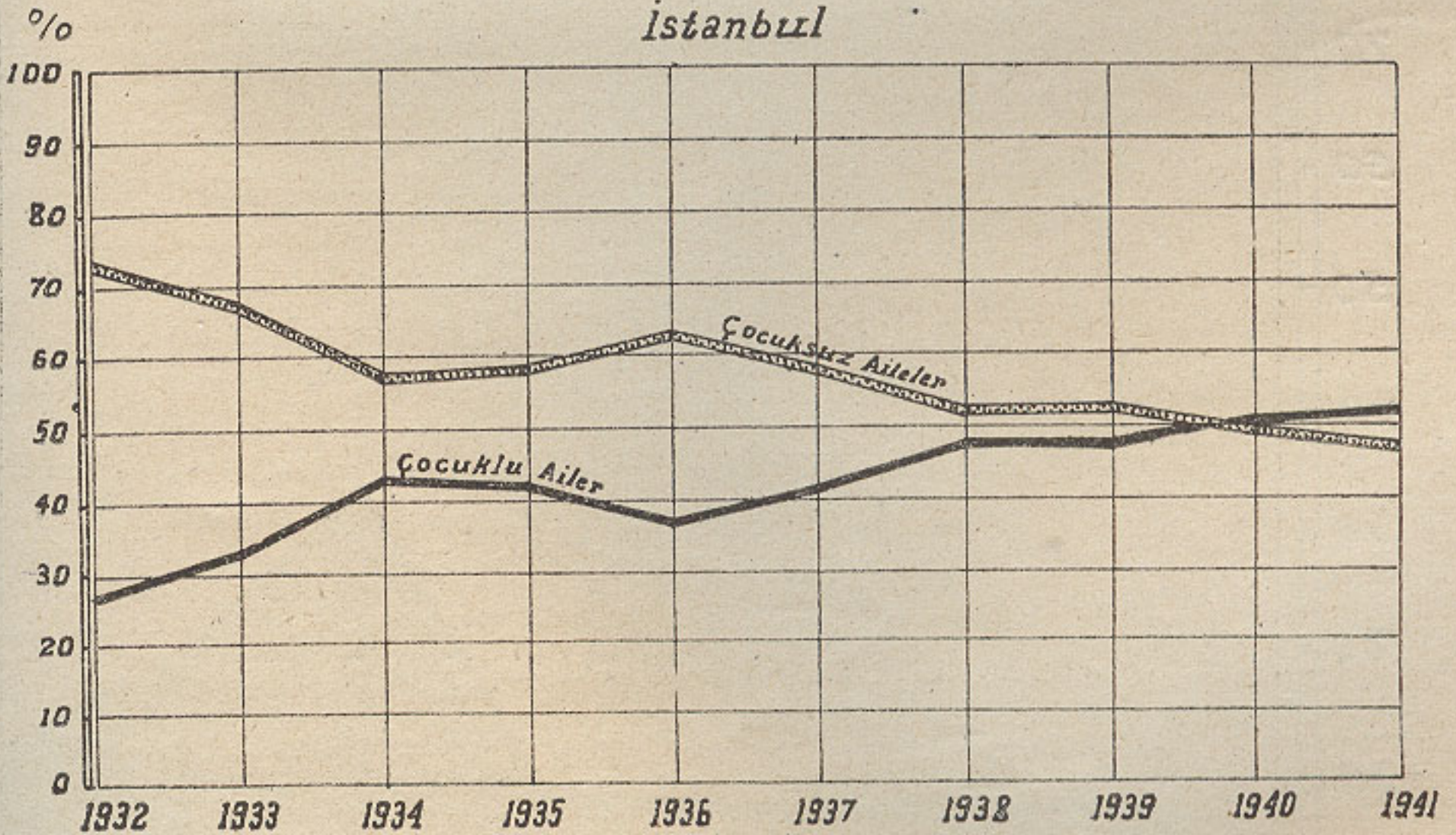

Grafik - 1

Çocuklu ve Çocuksuz ailelerde Boşanmalar nisbeti (%)

1932 - 41

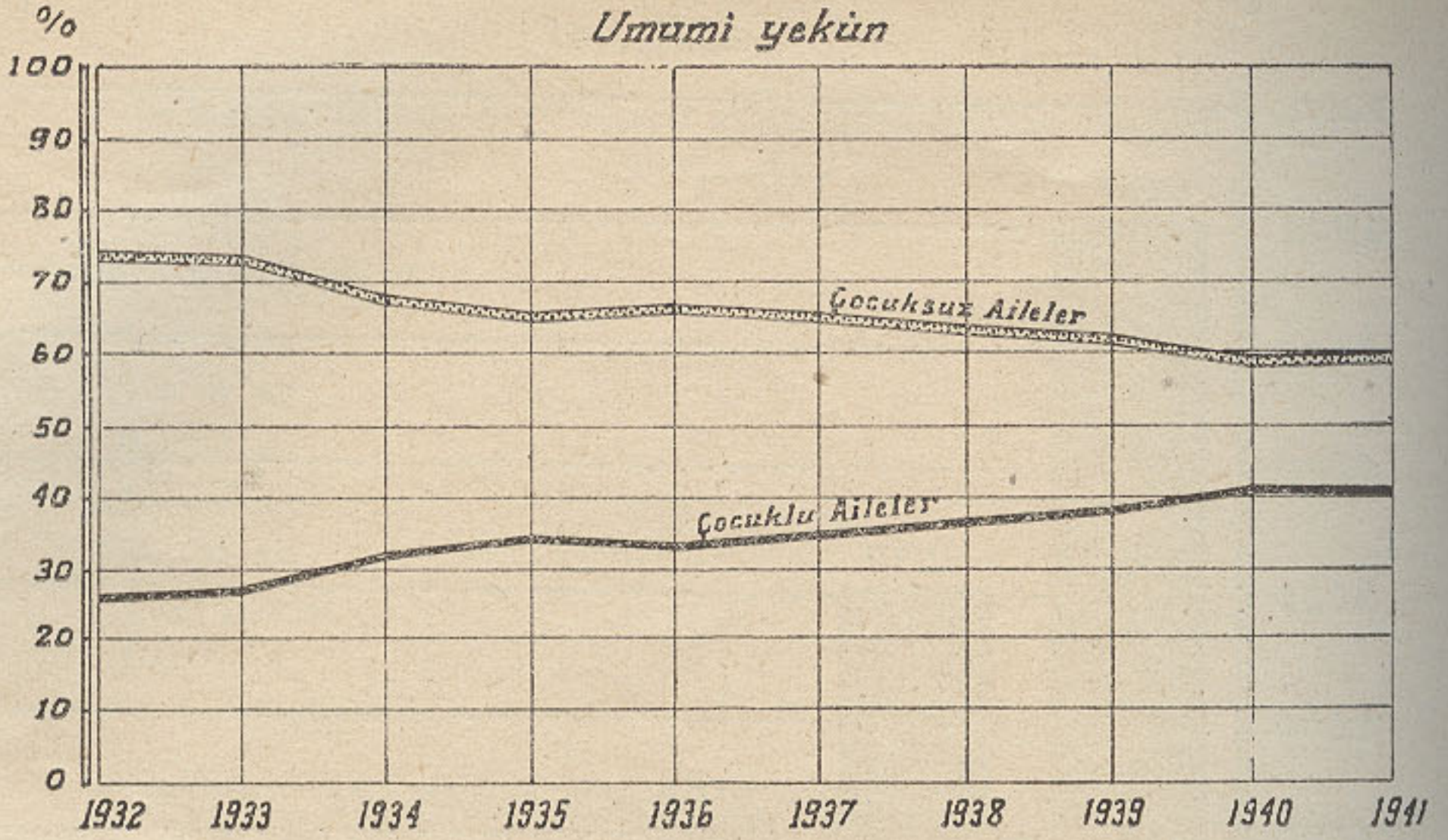
İstanbul

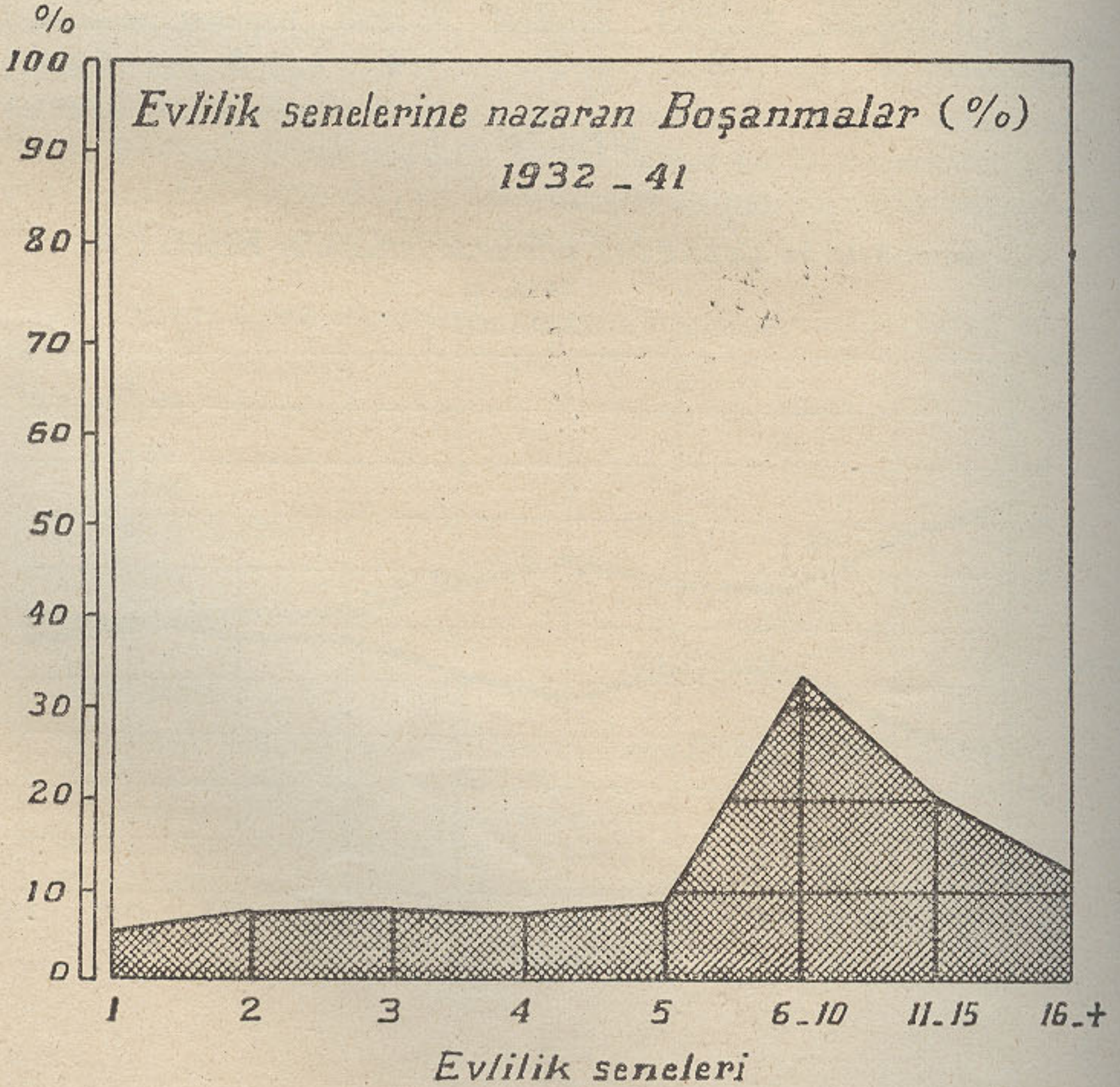
Grafik - 2

Çocuklu ve Çocuksuz ailelerde Boşanmalar nisbeti (%)
1932 - 41

Umumi yekün

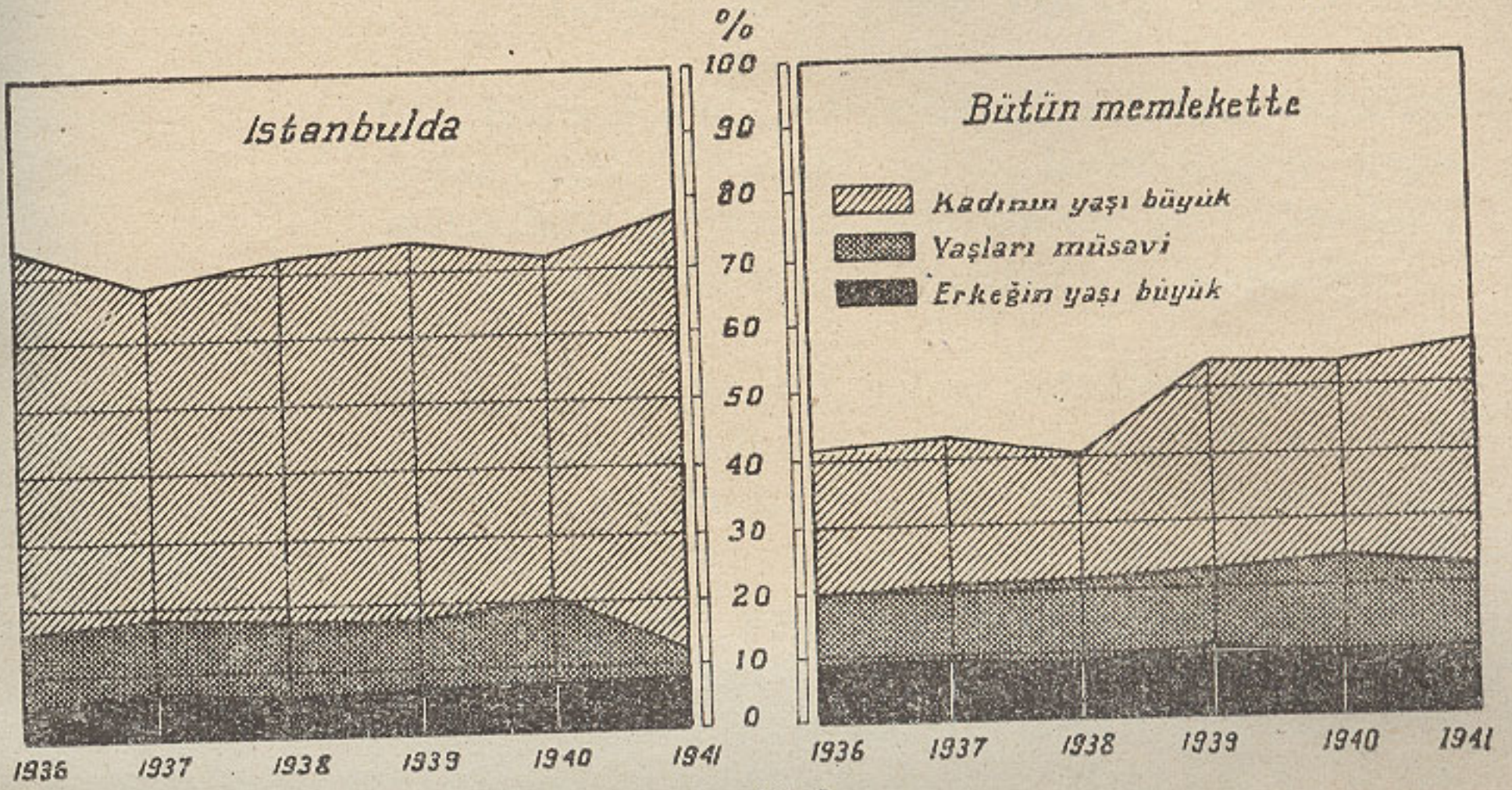

Grafik - 3

Grafik - 4

Çiftler arasındaki yaş farkına nazaran boşanmalar nisbeti
1936 - 41

Grafik. 5